

DISSERTATIONIS,
DE
ORTHOËPIA & ORTHOGRAPHIA
LINGUÆ FENNICÆ,
Pars Posterior.

CUJUS SECTIONEM POSTERIOREM,
CONS. AMPL. FAC. PHILOS. IN IMP. ACAD. ABOËNSI,

Publico offerunt examini

GUSTAVUS RENVALL,

Philos. Mag. & Collega Scholæ Cath. Aboens.

ET

HENRICUS LONGSTRÔM,

Stip. Bilmark, Nylandus.

In Auditorio Medico die IV Junii MDCCCXI.
Horis p. m. consuetis.

*Hæc ego mecum,
— — — — ubi quid datur otii,
Illudo chartis: Hoc est mediocribus illis
Ex vitiiis unum,*

HORATIUS,

ABOË, Typis FRENCKELIANIS.

DISSEMINATION

OF THE
HISTORICAL AND
LITERARY

OF THE

GUSTAVUS
ADOLFUS

HENRIQUEZ

IN ADVERSE
CIRCUMSTANCES

ADOLFUS

V. Jam ad usum litteræ *h*, quæ ad sonum Abœvium tremulum, a nobis pagg. 10 & 11. descriptam (madon, tahdon) exprimendum, adhiberi solet, examinandum progrediemur. Primi namque jam Fennorum Scriptores, una cum dialecto Aboënsi, qua utebantur, memoratum & sonum & litteram in scriptis suis adoptarunt: recentioris vero ævi auctores, etsi dialectum puriorem adamant, *h* tamen illud, antiquitatis quasi æque sancitum, servare solent. Quæstio autem de retinenda vel excludenda hacce littera eo credit, utrum sit sonus ille, qui non nisi paucissimis Fennicæ incolis, (terram sc. Aboënsis & Satakundiam maritimam plerumque & Bottniam inferiorem passim inhabitantibus) est notus, ceteris vero Fennicis

nec ipsi suo & antiquioribus temporibus usi fuerunt, testante eodem MARIO VICTORINO invaluit. Hinc jam idem duplex character, una cum Alphabeto Latinorum in scripturam gentium hodiernarum transit, & plerisque harum, Gallis, Germanis, Svecis &c. hodie placet. Quare idem, etsi duplex & otiosus, retineatur necesse est in linguis, quarum Orthographia usu diuturno & communi jam stabilita est, ideoque hodie vix immutari se patitur (HOR. l. c. § 269). Hinc vero si quispiam colligere velit, eundem errorem in nostram inferendum esse scripturam, quæ hodie vacillans & incerta, correctiones certe non respuit sanas, eum linguæ Fennicæ usui haud sapienter consuluisse putamus. Nec ratio patet, cur nos, pulchra egregiaque, quæ in scriptis exterorum occurrunt, sectantes & imitantes, eorum simul errores amplectamur. Compendia vero scribendi si quis desiderat, rescire non possumus, cur ille potius Latinorum *x* pro *ks*, quam Græcorum ψ pro *ps*, ξ pro *st*, ζ pro *ts*, η pro *kai* &c. adhibeat. His æquo jure addi possent litteræ duplices variae, quibus abundat Alphabetum Rusorum, (vid. *Russische Sprachlehre von Dr. TAPPE* pag. 2 - 13). Quæ vero introducta velle, quam sit insanam, nemo non videt. — Nos vero haud primi sumus, qui usum litteræ *h* e Fennica rejiciendum putamus scriptura. Nobiscum conspirat ingeniosissimus & linguæ Fennicæ solertia Clarissimus Dom. JUDÉN, in Carminibus: Kirjoitykse dictis (Aboæ 1810).

nis non ignotus solum, sed pronuntiatur etiam difficilissimas, in linguam Nationis communem adoptandus, scriptisque inserendus, an potius more dialectorum ceterarum evitandus. Videntur namque in libris, qui communi commendari debent tui, tales solummodo adhibendi esse soni, qui omnibus lingua utentibus sint noti, vel saltem enantiatu faciles, provinciales autem omnes difficiliore rigidiore sue evitandi. Vixque sperare licet, hocce D unquam Fennis omnibus commune evasurum, cum vel ipsi Aboenses in eodem enuntiando hodie valde variare, idemque modo Tavastorum sepe eludere soleant. Nec rescimus, quid S avitatis aut venustatis, ut quidam nostratium putant, linguae nostrae redundare possit ex retinendo hocce sono D tremulo, qui, qualis ab Aboensibus emittitur, non ceteris tantum Fenniae dialectis, sed linguis etiam omnibus exteris, nobis quidem cognitis, est ignotus, ideoque barbarus forte habendus. — Reticere itaque haud possumus, puritati & facilitate linguae Fennicae, ut nos judicamus, sapienter potuisse consuli, si primi jam nostri scriptores hunc sonum vel modo Kareliorum, Savonum, Bottniensium septentrionalium cet. plane omisissent, vel saltem ut Tavastis placet, in I aut T (quae omnibus Fennis sunt notissima) convertissent. Quae vero omisio conversione hodie haud facile peragi potest, cum eadem littera usu diuturno jam fere approbata, librisque nostris, ad hunc usque diem editis, plerisque inserta, nec non plurimis terrae nostrae incolis ad figuram quidem jam sit nota. Ambiguo igitur hoc rerum discrimine pressi, nos quidem, usui indulgentes communi, licet forsitan haud optimo, D illud, retinere solemus, donec alii non sanio rem tantum, sed usu etiam probatam scribendi methodum nos edocuerint 23).

VI. Quod

23) Minoris esse ponderis videtur sententia illorum qui, D ideo retinendum putant, ut confusio vocabulorum diversae significationis evitetur, aequae ac Svec. *käl olus & kol carbo, hjord, gjord, jord,*

omnibus sunt prolata facillima) substituere velint 24). Medi-
am vero viam, quæ sæpe optima est censenda, illi ingredi
videntur haud pauci Fennorum Auctores, qui ejus loco ꝑ non
eloqui solum, sed scribere etiam amant. Quibus si ceteri as-
sentirent, & provincialismi inter se apte reconciliarentur, &
firmitas Orthographiæ necessaria statueretur. Unde etiam lit-
tera ꝑ ex scriptis nostris plane evanesceret.

VII. Restat vero, ut de g denique illo, quod in scriptis
Fennorum permultis, maxime antiquioribus, pro ꝑ excluden-
do occurrere solet (pag. 14), quid dicamus. Supra jam ob-
servavimus, eidem g nunquam in pronuntiatione nostratium
populari peculiarem tribui sonum. Facile igitur nobis persua-
deremus, auctores nostros hæc inter alia eo ex capite ad-
optasse litteram, quod perperam putaverint, ꝑ in lingua Fen-
nica, ad morem Græcorum, potius in g esse commutandum,
quam plane elidendum, quod urget IDMAN (l. c. pag. 15.) &
propterea fugut, lugut, ulgos, alguessa, reigát, legin po-
tius quam su-ut, lu-ut, ulos, alussa, reiját, tein (ut elo-
cutio audit quotidiana) esse exaranda. Nos vero, qui talibus
ex lingua Græcorum ductis rationibus non multum tribuen-
dum

24) Eorum ex numero, qui t̄s adhibent, citare habet Auctorem libri
notissimi: Hiddellinen Huutus Luomisen Töistä, Max. Rev. Dn.
Doct. JOH. FROSTERUM, Præpos. & Pastorem in Sotkamo, de lit-
teris Fennicis meritissimum, nuper ex vita demigratum; nec non
JUDENI Carmina: Kirjoitusia, jam laudata. GANANDER in scri-
ptis suis variis ꝑ, ht & ꝑ alterne exarat. Estonēs recentiores pro
ꝑ hodie t̄s pingere solent (t̄s pro ꝑ). HERRL l. c. pag. I.

Quod si vero quis sonum hunc blasam pure Karelicum in scri-
bendo retinere velit, eodem ex capite, quo nos ꝑ Aboensium
retinemus, ille eum ope litteræ ꝑ (non ꝑ nec dy) denotet, oport-
et. Sonus enim omnis simplex, qualis hic in ore Karelicorum,
shazachere simplici, ubi fieri potest, exprimi debet.

dum putamus, sed potius scripturam ejuscunq̄ue linguae elocutioni populari esse conformandam, nullamque in scribendo admittendam litteram, cui in ore loquentium non respondeat sonus peculiaris (Hof. l. c. § 178) urgemus, non possumus non g ex vocabulis memoratae indolis relegandum censere. In qua vero difficili re ita optime versandum existimamus, ut juxta variam Fennorum pronuntiationem, jam supra explicatam, pro hocce g plerumque v exaremus, maxime in iis vocabulis, ubi loquentes inter vocales hiatum (cujus mentionem pag. 14 factam reperis, cujusque aptiore signo caret Alphabetum nostrum) inferere solent, ideoque fuut, luut, puut, ne cum suut, luut, puut confandantur, item huovata, tuhvan, rauveta &c. — exceptis quibusdam tantum vocabulis, ubi plurimi loquentium vel purum f adhibent (tuff, & si mavis huovata, forfotan?); vel idem plane omittant (ulos, a raat, alusfa, hãrdãt, forotan? tuhvan?): vel j consonans adponunt, (reijãt, hãrjãt, tũj)?). Qua via si plures nostratium insiterint, littera g otiosa & a genio elocutionis nostrae certe aliena, scite evitatur 25), nec confusio tamen legentibus paritur.

Fatendum quidem est, Fennos antiquiores, qui tres haec jam expensas litteras (b, j, g) in scripta sua cooptarunt, haud temere fuisse jure suo ulos. Observantes enim quam mi-

25) Qui g hocce ideo retinere solent, quod alio caractere, pro hiatu vocales intercedente designando careamus, sciant illi innumera adesse nobis vocabula, in quibus eloquendis idem hiatus occurrit, quibus vero scribendis g nunquam inferi solet. e. c. in fã paus, ilautan, &c. pagg. 17, 18 & alibi sparsim enumeratis. — Hof. l. c. § 182. "Talet kan och bör icke råtta sig efter Skriften, eller som är det samma, allmänheten kan hvarken förmåas att insätta sitt tal efter det skriffätt, som en och annan behagar eller tycker skälligt att bruka; ej heller bör han det göra."

re dialecti variæ in eisdem proferendis variant, (ut exempla supra sparsim allata indicant), optimum illi duxerunt, originalia *ð* & *þ* retinere, & pro *f* exciso, semper *g* exarare. Cum vero duo illa (*ð* & *þ*) sonos exprimant plerisque terræ nostræ incolis ignotos, quos hi verè proferre non valent, nec unquam valebunt, quasque litteras ideo in dialectis provincialibus describendis aptiores, quam in lingua communi haberes: *g* vero sonum habeat omnibus nostratium peregrinum, talemque qui nemini placeat; nos qui prævidere haud valeamus, quomodo vulgus noster ad illos sonos ubique rectè pronantiandos perducì possit, simulque pro certo habemus, eam in scriptis imitandam esse enuntiationem, quæ omnibus Fennicæ incolis sit nota & usitata, ne cetera, quæ attulimus, argumenta repetamus, non potuimus, quin methodum scribendi antiquiorem improbaremus, & aliam, quæ nobis melior, sanior & facilior visa est, commendaremus.

D. De Consonantibus geminandis.

Docent Grammatici, vocabulis in eloquendo dissimilibus, in scribendo dissimilem dandam esse faciem, simulque characteres Consonantium ad tenorem elocutionis jam simplices, jam vero geminatos esse depingendos. In lingua quidem nostra, ubi vocales longiores signis geminatis exprimere solemus, geminatio consonantium ad solam vocalis moram denotandam haud est necessaria, quod contra se habet in Svecanis multis, e. c. in *fall*, *hatt*, *sedd*, *lönn*, *vägg*, *tigga*, *flytta*, ut a *fal*, *hat*, *sed*, *lön*, *väg*, *tiga*, *flyta* distingui possint; attamen vel in illam quadrant allatæ regulæ. Consonantes enim Fennorum fere omnes in eloquendo jam simplices, jam vero geminatæ occurrere solent (pag. 19). Sic in vocabulis e. c. *riffi*, *tuffi*, *ämmä*, *annon*, *appi*, *berra*, *massi*, *mitta*, consonantes medice duriorè duplicive emittuntur sono, alioque quam in *ri* son,

son, tult, emd, anon, opu, hera, mesi, misan 26). Quæ jam elocutionis differentia non nisi ope characterum geminatorum bene exprimi potest. In litteris autem p, f, t (quæ alium in ore Fennorum quam Svecorum habent sonum) post vocales longiores & diphthongos rite geminandis, maxima cura est versandum. Quippe quæ litteræ, cum solitariae leniter valde a nostratibus emitti soleant 27) e. c. in *vifkon, rûupin, niitun*, necesse est probe geminentur, ubi sono duriori rigidiorive, qui in *wiifko, rûuppi, niittu* est obuius, efferuntur. Eodem modo antecedente littera liquida in *n, l, r*, e. c. in *fimppu, hamppu, kumppani, lenkki, hankket, tinttu, minttu*, æque ac in *arkku, nalkki, helpo, harppu, firppu, vartti, vallti, portti, tiliti*, est procedendum, veraque observanda litterarum geminatio, ut duriora ista *f, p, t* in his & aliis ejusdem generis vocabulis scribendis pariter atque in enuntiandis differant a lenioribus istis in *fimput, hamput, lenkin, hanke, tintun, mintun; arkut, nalkit, helpot, harput, wartit, tilitit*. Nemo Fennorum ergo, Svecorum adhærens scribendi mori (qui e. c. in *vika, ropa, rita, hampa, hârpa, hjelpa; matkar, lunka, marcken, salta, vânta, erta* solitaria apponere

26) Sonum j a Fennis haud raro fere geminari, ejus vero loco ple-
rosque ij exarare, jam observavimus (pag. 20), cujus autem rei
causam mox indicabimus. — Qui characteres Consonantium, sub-
sequente consona alia geminare solent, e. c. *vallvelen, pallka, hirssi*
pro *palvelen, pallka, hirssi*, in litteris præter necessitatem cumu-
landis illi certe peccant. Littera enim geminata ibi, juxta geni-
um elocutionis nostræ, non a liter quam simplex illa emitti potest.

27) Soni Estonum non solum *f, p, t*, sed etiam *b, bb, d, dd, g, gg* (in quibus adhibendis illi Germanos temere imitantur) ejusdem
pronuntiationis esse videntur ac simplicia Fennorum *f, p, t*. Con-
fer e. c. Estonum *jâlg, tagga, suggo, leib, wabbat, riid, mad-*
do cum synonymis Fennorum *jâli, tafa, fuku, leipä, vapa,*
säta, mato. Quod vero ad Fennos non pertinet,

solent *p, k, t*) verum hac in re negligat linguæ nostræ peculiarem genium. Horum enim & eloquendi & scribendi modus a nostro tam est alienus, ut nobis exemplo statui haud debeat. Hæc vero apposimus, ut eluceat, quantum illi, qui Svecos imitantes e. c. *kalki, piipu, hampu, simpu, lumpyhi, poriti, lintu, lenli, kirk* &c. exarare solent, a vera scripturæ Fennicæ indole aberrant.

E. De usu Vocalium & Consonantium monita ulteriora.

Qui jam elocutionis Fennicæ gnarus, Sonoræque & vocalium & consonantium usum, simplicissimum sane, nostratibus solitum, diligenter edoctus, ei incumbit rei, ut sonus quisque in enuntianda lingua obuius, in eadem scribenda suo accurate depingatur caractere peculiari, eaque simul, quæ nos fusc jam exposuimus, non contemnit, ille dubius, speramus, haudquaquam hærebit, quibus, quo ordine politis, quomodo colatis litteris vocabula nostra quæcunque exaret. Quædam tamen monita, quæ nostrates haud raro neglexisse videntur, necsaria ducimus, quæ heic apponantur,

I. Valor & usus litterarum *i* vocalis & *j* consonantis diversus probe observetur, neque hæc pro illa adhibeatur. e. c. *sia, viat, pian* &c. non *ssiat, vjat, pian*. — Maxime vero attendendum est, ut diphthongi nostratium *ie* & *iu* recte exarentur, ideoque pro *mies, niemi, piukka, luskas, tie*, nemo Fennorum *mjes, njemi, pjukka, ljuskas, tie, tee* l. *te* pingat. In diphthongis item *ai, oi, ui, åi, åi, åi, ei* (e. c. in *aitain, reikåin, poikain, ei*) *i* vocalis sedulo servetur, quia diphthongica vere est earum elocutio. Consilium igitur eorum, qui (ad Svecorum, diphthongis carentium, morem in

pojke, nej) *poissa, oissa*, et scribere solent, haud approbandum, sed Germanos potius in *Saite, ein, weil* a nostratibus imitandos censemus. Hinc apparet, usum scribendi illum & antiquiorem & vulgariorem, quo nos e. c. in *nuija, maija, peijaiset* &c. in quibus eloquendis *j* geminatum (*jj*) fere occurrere putes, tamen *ij* exarare solemus, tum constantiæ servandæ causa, tum propter sonum fere diphthongicum vel in his obvium, retinendum esse, eumque meliorem forsan habendum, quam morem quorundam recentiorum, quibus *nuija, maija, peijaiset* magis placent, multoque faniorem, quam *nuija, maija, peijaiset* (ut in Svecor. *nöje, koja*).

II. Neque in mora vocalis *i* designanda, *j* est adhibendum. Quantum igitur illi, qui e. c. *vijmein, l. vjmein*, pro *vii- mein, liitos l. liitos* exarant, errent & a sanctæ Orthographiæ regulis discedant, necesse haud est, ut ostendamus. Consonantem enim cum vocali nunquam esse confundendam, nec illam hujus vices præstare posse, cuique scripturæ puræ perito est notissimum.

III. Vocales *e* & *ä*, quæ in ore nostratium diversæ plane sunt, probe dignoscantur, (e. c. *pääste & päästä, teitä & täitä* non sunt confundenda). Cum vero littera *ä* nobis sit insolita, ejusque sonum nos semper per *o* exprimamus, cavendum est, ne in hac exaranda peccetur. Diphthongus item *uo* rite apponatur, ideoque *too l. tuo, poosi* nemo pro *tuo, puo- si* pingat. Neque peculiaritas, quæ in usu vocalium primariarum, secundariarum & mediarum Fennis placet (pag. 15) negligatur, (*mertä, vertä, non merta, verta*).

IV. In scriptura Fennica *o* potius quam *u* esse adhibendum, rigor svaedet Orthographicus. Est enim sonus hic in ore nostratium simplex, ut in linguis Gallica, Svecana cet. non

ut in Anglica sæpe duplex. Alia est ratio Germanorum, qui etiam simpliciter etiam *w* suum pronuntiant, hoc tamen signo opus habent, ne cum sono litteræ *v* confundatur. Quorum igitur mos Fennis haud est imitandus, sed potius exemplo Danorum, qui sæpissime *v* simplici uti solent, adhærendum. Sveci etiam in stilo latino *v* (non *w*) pingunt: cur non eodem modo in illo Svecano? Hor. l. c. § 252.

V. De litteris item *ß* & *f* alterutra relegenda videtur, ne duplices eidem sono præter necessitatem tribuantur characteres. Galli igitur & Sveci recentiores, qui semper *r* (nunquam *f*) in stilo latino exarare solent, rei Grammaticæ haud male consuluerunt. In stilo vero illo Svecano, quo vix unquam non utuntur Fenni, cum ambæ hæc litteræ jam sint usitatissimæ, difficilius forte erit, unam earum usu excludere. Ea tamen merito adhibenda est diligentia, ut in finiendis syllabis semper *ß* (non *f*) pingatur. e. c. *kaßsi*, *rißti*, *kaßsa* (si mavis pro aliorum *kaßsa*) non *kaßet*, *rißti*, *kaßsa*, nec *kaßsi*, *kaßsa*. Hæc enim vocabula in *kaßsi*, *rißti*, *kaßsa* sunt resolvenda, ut mox docebitur. Tam vero ex his, quam ex ipsa Fennorum pronuntiatione patet, pro *ß* nostratibus haud paucis solito *ßf* scribendum esse. In vocabulis enim *kaßsi*, *maßsi* &c. eloquendis nullum adest *f*: quod ergo in scribendo haud est inferendum, nec *kaßfi*, *maßfi* exaranda.

Quæstiones, quæ de cetero huc pertineant, in etymologica Grammaticæ Fennicæ parte aptius solvendas & definiendas relinquimus 28).

F. De

28) Momenta quædam, ad Orthoëpian linguæ nostræ pertinentia, ex allatisque derivanda, quæ Scripta Fennica recitantium memoriæ ulterius diligentiusque infingenda censemus, liceat heic repetere:

I, De litteris Fennorum & vocalibus & consonantibus legendis omnino observes, quamcunque earum eodem semper pleno, claro & invariato sono enuntiandam esse, Scriptis enim nostratium nulli inseri

F. De Accentibus, Syllabis & Signis interpunctionum.

Cum Accentus Fennorum *Tonici*, tam *major* quam *minor*, definitas ubique syllabas occupent, ille sc. primam, hic vero

H 2

alte-

solent characteres otiosi, quales in Germ. *hier, die, mahl*, Gallor. *aout, saon*, Svec. *djur, lhus, verld*, nec ambigui ut in Svec. *berg, lott*, Gall. *los, vin*, ubi valor vocalium plane alius est, quam in Svec. *ben, lod*, Gall. *quois, vis*.

II. Vocales fere omnes, maxime vero *ä* ex ore nostratum, in primis Superiorum, apertius quam Svecorum sonant: horum namque *ä* medium inter nostra *e* & *ä*, pariter atque *u* nostrum inter *o* (omega) & *u* illorum tenere solet: nostratum *o* vero semper ut *o* (omicron) & *ä* in *ock, är* profertur, qua ipsa re nos antiquam Latinorum servare videmur pronuntiationem (vid. Allm. Litt. Tidn. Åbo 1803 pag. 323).

III. Omnes vocales simplices breviter, geminatas vero longiore mora emittendæ, ideoque *para, tuli, puru, räppi, luffu, kû, län* aliter quam *paara, tuuli, puuro, räppi, luffu, kulsân* efferenda sunt. Unde patet, vocales characterè geminato exaratas, non diphthongos esse censendas, nec hiatu interjecto emittendas (ut in Svec. *beediga*, Germ. *beehren*) sed longiore sono tantum enuntiandas.

IV. Diphthongi nostratum pure sunt pronuntiandæ & cuique vocalium collateralum sonus tribuendus suus verus & genuinus. Nos enim vocales consociatas non aliter quam easdem simplices emittere solemus (more Germ. in *heute*, & Gall. in *main, moi*). Nostræ vero diphthongi, etsi Svecis sunt ignotæ & quædam earum his difficiles enuntiati, non tamen negligendæ sunt, nec perverse efferendæ. Sic *ie, iu* nostra ut veræ diphthongi (non ut *je, ju*) exspirentur, vocabulaque e. c. *tie, tiuru, niemi, piukka, stellä* non ut Svec. *tjena, tjuta, njuta, pjäk, sju, sjd* (Fenni enim duas nunquam consonantes in initio vocum proferre valent, pag. 22) sed fere ut Gall. *mien, tien, lieu*, vel Itator. *piato, cielo*,

alteram quamque, ceu supra (p. 23) exposuimus, unde & quisque lector locum eorum, ducibus folis vocalibus sine hæsitata-

pieno sunt efferenda. Item *uo* nostratum e. c. in *uoest*, *huole*, quod *Svecis* difficillimum est prolatu, *Italis* fere est usitatum e. c. in *buono*.

V. Vocales *ai*, *oi*, *äi*, *öi*, *äi*, *ei* collatæ (diphthongi perpetuæ) sono diphthongico, ubicunque sint obvix, sunt enuntiandæ, sed *au*, *ou*, *uo*, *äu*, *öü*, *äu*, *eu*, *iü*, *ie* haud nisi in prima vocabulorum syllaba coalescente sono emittuntur. Hæ enim ubi in secunda vel hanc insequentibus syllabis occurrunt, nec non vocales aliæ duræ consociatæ *ia*, *ia*, *io*, *io*, *eu*, *oa*, *öa*, *ua*, *üa*, *æe*, &c. non ut diphthongi sunt eloquendæ, sed separatim quæque vocalium emittenda, qualis est ratio in *ilantam*, *ruous*, *räpäs*, *hopia*, *minid*, *lapto*, *häuptö*, *vineüs* i. *vineüs*, *futoa*, *näfsä*, *furuu*, *päfsä*, *äes* pronuntiandis (pag. 16 & 17).

Inter hujus generis vocales si quis interdum, ubi elocutio popularis id patiat, vel pro *f* exciso, vel pro *d* Aboënsium, ut solent *Karelii*, excludendo, vel denique pro solo hiatu intercedente, *j* aut *y* inferere velit, ei nos haud refragabimur, e. c. *kau* a *kaufa*, *reijän* a *reikä*, *ravon* a *ravo*, *nävän* a *näfsä*, *rauvat* pro *raudat*, *kunven* pro *kunden*, *meijän* pro *meidän*, *autuvissi* pro *autu-issi* ab *autuat*, *vainajille* pro *vaina ille* a *vainajat*. (pag. 18 & 19.)

Hæc etiam observare & corrigere liceat erratum, supra pag. 16 commissum, ubi *ie* inter diphthongos perpetuas enumeravimus, quam vero, re accuratius examinata, & Poësi Fennorum (*Ämot*) consulta, non nisi in initio vocabulorum diphthongico enuntiar, ideoque inter diphthongos primæ syllabæ merito esse referendam, deinde intelleximus. Æque enim abutuntur licentia, Poëtiis data, qui *ie* in reliquis syllabis, quam qui *ia*, *ia* &c. ut diphthongos collocant. De quibus tamen observandum est, Aboënses quosdam fere *hopja*, *kunja*, *käljo*, *hopjainen*, *mesjäinen* &c. proferre pro *hopia*, *kunnia*, *käljo*, *hopiainen*, *mesjäinen* ceterarum dialectorum, quæ in his *j* veram vocalem, aliamque quam in *ahjo*, *kälja*, *fiija*, *varjo* adhibere solent, (pag. 20).

sitatione invenire potest; patet, linguam nostratium facilius; quam ullam aliam signis pro iisdem denotandis carere posse. Aliter vero se res habet in definiendo loco Accentus illius *distinctivi*, quippe qui ex ipsa oriens vocabulorum conjunctione & rerum dicendarum sensu, varius est pro varia auctoris sententia. Locus accentus hujus ut diligentius definiretur & denotaretur, lectori cuique vel dexterrimo summæ esset necessitatis: idem vero in omnium fere linguarum Orthographia apto caret signo. Unde nec nos, pro eodem in lingua nostra scribenda designando, ullam commendare valemus methodum elegantiorē, quam ut vox eo ornanda vel unicialem (ut dicunt) in initio præ se ferat litteram, vel ut stilo sic dicto cursivo (aut illo, quem Schwabacher in officinis typographicis appellant) depingatur, qualis mos est Svecorum quorundam recentiorum.

Methodus vocabula in syllabas dividendi Svecis usitata una cum Alphabeto illorum in linguam Fennorum scribendam transmigravit, eaque quoniam sana est reprehendi haud debet. In qua vero re illa nostratibus necessaria videtur immutatio, ut cum duæ aut tres vocalibus interponantur consonantes, hæc semper (ideoque etiam *st*, *st*, *st*, *st*) ita distribuuntur, ut ultima solum harum sequenti adscribatur vocali, ceteræ autem priori adjungantur. e. c. *ris-ti*, *ras-ti*, *raf-ti*, *ras-ti*, *ras-va*, *virg-ta*, *hurs-tas*, *fons-ti*, *pols-tari*, *puls-tias*,
item

VI. Consonantes *f*, *p*, *t* simplices ubique, maxime vero post *m* & *n* (*mp*, *nf*, *nt*) multo mutius sunt efferendæ, quam eædem litteræ ex ore Svecorum sonant, neque tamen ut horum *g*, *b*, *d* (pag. 9 & 10): item *j* & *s*, ubi simplicia adsunt, sono semper simplici eloquenda, fere ut in Svecorum *bejaka*, *bese*, (pag. 9): — *h* ubicunque occurrit, sono pleno gutturali expirandum (pag. 20): — *ð* inter vocales & post *h* (*hd*) vel sono tremulo, Aboënsibus proprio, vel modo Tavastorum ut *l* aut *t* pronuntiandum, vel, ut solent Karelii, plane omitendum (pag. 11 & 45, 46).

item *fiimp pu, hanf.let, pirt.ti, non ri.ffi, fa.ffi, fa.ffi, vit.ffa, fon.ffi* &c. ut quidam solent ex more Svecorum vel verius Latinorum. Fenni enim nec in vocabulorum, nec in syllabarum initiis duas consonantes, minime vero *ff*, si eauntiare valent. — Ad vocales autem quod attinet, observandum est, geminatas, longiorem sonum exprimentes, & diphthongos nunquam esse resolvendas, e. c. *pou.ta, nie.mi, haa.ra, puu.ro, non po.uta, ni.emi, ha.ara, pu.uro*. Ubi vero intercedit hiatus, ibi & casura, e. c. *ila.utan, ruf.ous, furu.a, non ilau.tan, ru.fous, fu.rua*. Ex tribus autem vocalibus prima est abscindenda, e. c. *hopi ainen, mesi.ainen*.

Sententias interpungendi modus nobis idem est ac in linguis exteris, ideoque valde inconstans & in scriptis variorum varius. Heic vero non vacat, hunc modum diligentius examinare & definire. Eam tamen addamus admonitionem, in vocabulis compositis signum conjunctionis semper interponendum esse. Sic *esi.isä, iso.isä, susi.ilves, foto ihminen*, ne vocales coeuntes cum diphthongis aut vocalibus longioribus confundantur: & analogiæ servandæ causa etiam *ulpo.maa, foto.kälä, nauris.maa, talon.poika* cet. Nostratibus igitur Svecorum mos haud convenit, qui illo signo sæpe omisso, *pennknif, bokperm* &c. scribere solent.

G. Disquisitio brevis de scripturæ ratione vocabulorum peregrinorum, civitate Fennica donatorum.

Quoniam viri eruditissimi, alius etfi Linguae amici & doctores, quaestionem de vocabulis peregrinis adsciscendis, horumque Orthographiæ doctrinam plene optimeque explicarunt, in suisque disquisitionibus scita protulerunt, in hac re plurimum habentia ponderis, quæ accommodatione facili & in nostro

siro adhiberi possent opere (vid. Sv. Ak. Handl. l. c. pag. 206 sequ. & præfat. pag. 77 sequ. nec non Hof. l. c. §§ 102-116 & §§ 431-444); otiosum duximus, minusque necessarium placita eorum fusius heic repetere. Paucis igitur præmissis annotationibus, nos ad immutationes in vocabulis peregrinæ originis, quæ in Fennicam linguam assumenda videntur, eloquendis & scribendis faciendas festinamus, cuique, qui in re dubius hæreat, scripta laudata attente perlegenda & rationes argumentandi in iisdem allatas examinatasque diligenter consulendas, nostræque linguæ indoli hodiernæ applicandas jugiter commendantes.

Præsumimus igitur, opus Fennis, æque ac reliquis fere omnibus populis fuit, esse, ut vocabula peregrina multa in linguam suam cooptent. Cumque idioma Svecorum hodie altera quasi & cultior nostratum sit dialectus, quæ magna eminentiorque pars gentis nostræ, non in juridicis tantum & ad scientias pertinentibus rebus, sed in consuetudine etiam quotidiana uti solet, patet quidem hac ex lingua plurima nobis accommodanda esse vocabula. Nos quidem ii haud sumus, qui omnia exterorum vocabula, quorum synonyma nobis haud adsint vernacula, inter nostra esse recipienda, eoque facto faciem linguæ nostræ semibarbaram fere reddendam statuamus. Quin potius putamus, exteris illis parce omnino, iisdemque non nisi in locis, ubi evitari nequeunt, utendum, linguam vero nostram diligentissime colendam, novas voces scite creandas, derivandas & componendas, dialectorum copias uberimas colligendas & expoliendas, itaque e nostris quasi fontibus penuriam, quæ hodie laboramus, quantum fieri potest, esse levandam. Nec dubitamus, pleraque peregrinorum verba, nominaque appellativa, ut dicunt Grammatici, sed maxime adjectiva nostris vocabulis, si non simplicibus semper, compositis tamen, vel jam notis, vel novis scite derivandis reddi

commode posse. — Quæ vero singulæ viæ et si nobis patent, diligentissimeque sunt calcandæ, magnus tamen est numerus vocum exterarum, quas & in commercio domestico & in scriptis saltem familiarioribus, vix evitare poterimus. Hujus generis sunt nomina nostratium propria, quæ plerumque exteris e fontibus sunt hausta, item nomina rerum naturalium, nobis exoticarum, & artificialium, peregre inventarum, nec non officiorum & institutionum civilium, ut alia prætereamus, quibus respondentia in lingua nostra nunquam reperturi sumus 29). Pro quibus igitur exprimendis peregrina illa, nostratibus jam consuetissima retinere, nobis quidem iudicibus est consultissimum.

Præsumimus simul vocabula *extera* mutuanda ad genium elocutionis nostræ esse convertenda & ad regulas Orthographiæ nostræ scribenda. Qua vero in re peragenda difficultas ex dialectorum Fennicarum varietate nobis exoritur paucis attingenda. Notum namque ex iis, quæ supra pagg. 13, 21, 22, attulimus, est, Fennos quosdam, Svecorum accolas, maxime Aboënses, sermonem suam temporum successu non parum immutasse, & ad Svecorum elocutionem formasse. Unde quispiam inferioris illius dialecti amicus in vocabulis ad nos transeuntibus, modum loquendi Aboënsium, qui Svecano est simillimus, in scriptis esse servandum urgeat, sperans, Fennos vel superiores Aboënsium morem olim esse imituros. Nos

29) Quomodo vocabula e. c. *kapiten, löjtnant, fana, gevår, peppar, rusin, kaffe, tobak, guld, koppar, lejon, glas, kanna, panna, piga, dom*, ne centena millia afferamus, vocabulis Fennorum synonymis aptis reddantur, nescimus. Multæ de cetero voces peregrinæ jam ante nostra tempora ad nos translatae, & nostro non hospitio solum, sed vestitu etiam sunt donatae. e. c. *furnikas, ruhtinas, pappi, kirkko, raamattn, sielu, ruis, markkinat, nast, rosta* &c. Numne optimum, vestigiis antiquiorum insistere & plura necessaria mutuari?

Nos vero, qui puram genuinamque linguæ Fennicæ enuntiationem non ex ore Aboënsium esse repetendam putamus, quibusque nec Interiorum Ivetizans, nec Superiorum agrestis placet elocutio, sed dialectum intra fines Tavastiæ, Satakundiæ superioris & Bottniæ inferioris obviam, quæ cum utrisque & Aboënsibus & Kareliis optime conspirat, & utrisque enuntiatu est facillima, adamamus (pag 27), non possumus non censere dialectum hanc mediam vel in vocabulis externæ originis, Fennico induendis habitu i. e. Fennice eloquendis & scribendis nitidissimam, tutissimam, optimam. Nova vero facies, quæ hoc probato principio haud paucis dabitur vocabulis mutandis, nemini displiceat: eandem enim in libris quisque facile recognoscet, quam in ore Tavastorum sæpe agnoverit. Nec scire valeamus, cur elocutio Fennorum purior ad enuntiationem Aboënsium degeneratam sit conformanda.

Quibus vero allatis, nos sequentes in vocabulis laudatæ indolis proponemus enuntiandi & scribendi immutationes, ex antecedentibus facile derivandas:

Ad Vocales quippe quod attinet, convertas:

I. Vocalem Svecorum *o* (omega) in Fennica *uo*, rarius in *uu* e. c. *muori* a *mor*, *puoti* a *bod*, *muuti* a *mod*, *luoti* a *lod*. 30)

II. Svecor. *u* emittas ut Fenn. *u* vel *uu* (brevius vel longius juxta variam moram) e. c. *muuti* a *mur*.

III. Svec. *ä* (quod inter *e* & *ä* nostratium positum est)

I

fæ-

30) Exempla, ubique forte non optima, quæ diligentius colligere haud vacavit, quæ vero asserterum illustrandorum gratia apposite volumus, nemo vituperet. Quot enim & quænam vocabula ex lingua Svecorum ad nos transferenda sint, nondum hodie defini si potest,

sæpius ut *ä*, interdum ut *ö* Fenn. pura, e. e. *väri* a *färg*,
fielu a *själ*.

IV. In vocabulis, quæ in syllaba initiali vocales *ä*, *ö*, *ü*
 (secundarias vocales) habent, finalem illam si *a*, *o* aut *u* sit,
 ita esse immutandam, ut eum illis congruat (pag. 15) e. e.
püttii a *bytta*, *rüssä* a *ryssa*, *türänni* (quod plerisque placere
 Fennis observavimus) vel *turänni* a *tyrann*.

V. Svec. *ä* pro eloquendi mora in Fenn. *oo* vel *o*, aut
 interdum ad morem antiquiorum in *oa* e. e. *puatti* a *bät*,
maati a *mäl*.

VI. Vocalium moræ probe observetur, hujusque ad teno-
 rem illæ vel simplicibus vel geminatis characteribus nostris de-
 pingantur. e. e. *piina* a *pina*, *piikki* a *pik*.

De Consonantibus vero observet:

I. Svec. *b*, *g*, *d* ubique & *bb*, *gg*, *dd* in medio sineque
 vocum in *p*, *t*, *f* Fennica esse vertenda, ideoque vel ubi A-
 boënfes pro *d* Svecorum suum *ð* tremulum, aliis Fennis igno-
 tum, adhibere solent, ad morem dialectorum superiorum *f* po-
 tius esse exarandum, e. e. *piippa* a *bisköp*, *panna* a *bann*,
tuomio a *dom*, *seteli* (non *fedeli*) a *sedel*, *luoti* (non *luodi*)
 a *lod* &c. (pagg. 11, 46).

II. Svec. *k*, *p*, *t* in medio & fine vocum in *kk*, *pp*, *tt*,
 nec non *ck* in *kk* transformanda, e. e. *kirrko* a *kyrka*, *luokka*
 a *loka* elasis, *lentki* a *länk*, *pukki* a *bock*, *piippu* a *pipa*,
hamppu a *hampa*, *ruutti* a *ruta*, *pantti* a *pant*, *tupakka*
 a *tobak*.

III. Svec. *j* sequente consonante in *i* (*poika* non *pojka* a
pojke): inter vocales vero, ubi duplex ejus est sonus, in *ij*,
 vel potius in *ij* (pag. 53) vertendum (*maiija* a *maja*, *maria*,
toija

hojst a *hoja*): sed antecedente consonante in *i* (sicut, non sicut in *lu* a *ffäl*).

IV. Svec. *f*, de quo sæpius diximus (pagg. 13, 22, 43) potius modo Fennorum plerorumque in *v*, & geminatum *ff* in *hv* convertenda, quam more Aboënsium retinenda, ex rationibus nuper allatis censemus. e. c. *saari* a *far*, *lahve* a *kaffe*.

V. *kt* & *ft* in *ht* mutanda (*tahiti* a *takt*, *kohia* a *kofta*).

VI. *v* sequente consonante, vel *f* ubi ut *v* emittitur, in *u* vel *ü*, & *fv* in *v* vertenda (*taulu* a *tasla*, *höuläs* ab *höfala*, *lavata* a *stavva*).

VII. Svec. *sk* sibilans vel in *t*, vel *tt*, vel potissimum in *st* (non *ss*) convertendum (*stäst*, *stäst* vel *stäst*, non *ssäst* a *schäs*).

VIII. In vocabulis a *sk*, *st*, *sm*, *sn*, *sp*, *spr*, *skr*, *spl*, *st*, *sr*, *sv* incipientibus, *s* illud, quod omnium Fennorum vel Aboënsium in ore excludi solet, in scriptis certe esse negligendum, ideoque *skutta* a *skuta*, *spela* a *spela*, *minski* a *smink*, *niskari* a *snickare*, *lantti* a *stant*, *tillu* a *sticka*, *vattvatt* a *svarfvare* &c.

IX. Eadem ratione ex vocabulis, quæ a *bt*, *br*, *gt*, *gr*, *dr*, *pr*, *kl*, *kn*, *kr*, *tr*, *st*, *fr* incipiunt, quæque Aboënses ope suorum *pt*, *pr*, *tt*, *kn*, *kr*, *tr*, *st*, *fr* emittere amant, priorem tamen consonantem, modo Fennorum reliquorum, esse ut in sermone, ita in scribendo quoque excludendam, qualia exempla supra pag. 22 attulimus.

Ceteras, quæ in vocabulis Svecorum mutandis observanda sunt & eloquendi & scribendi immutationes, æque ac exceptiones, quibus allatæ obnoxie sint regulæ, pronuntiatio
nostra-

nostratum popularis facile luculenterque docebit, quare easdem
 heic fusius colligere, vetante pagina, superfedemus.

Ex allatis jam patere speramus, Fennis in lingua sua sti-
 lo exaranda his opus esse litteris: *a, ä, o, ö, u, ü, e, i;*
h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, nec non, si placet, *ð & þ;*
 ceteras vero omnes in Alphabeto Svecano-Fennico occurren-
 tes, ex numero characterum usitatorum facile excludi posse.
 Regulas simul, quarum ad normam illæ litteræ sunt enuntian-
 dæ, adhibendæ & jungendæ, apposuimus. Quæ omnia si
 nostrates approbare & imitari velint, Orthographia Linguae
 Fennicæ, si non perfectissima & optima, longe tamen melior,
 ut nos putamus, constantior & facilior erit censenda, quam
 Gentis alius cujuscunque hodiernæ, notæ. Rationes vero, e
 quibus hæc omnia postulare ausi sumus, ex antecedentibus re-
 petat, & deinde sententiam nostram judicet æquus rei Censor.
 Si autem quis sit, qui de illis dicat: *observandum, non imi-
 tandum,* ei nos nihil ulterius opponemus, nisi HORATII illud
 egregium, humanissimum:

*Si quid novisti rectius istis,
 Candidus imperti: si non, his utere mecum.*

Pag. 37. lin. 23. Genet. lege *Caf*, Genitivy,

— 39. — 10. tui *l*, tuti.

Leviora ipse H, L, emendet,